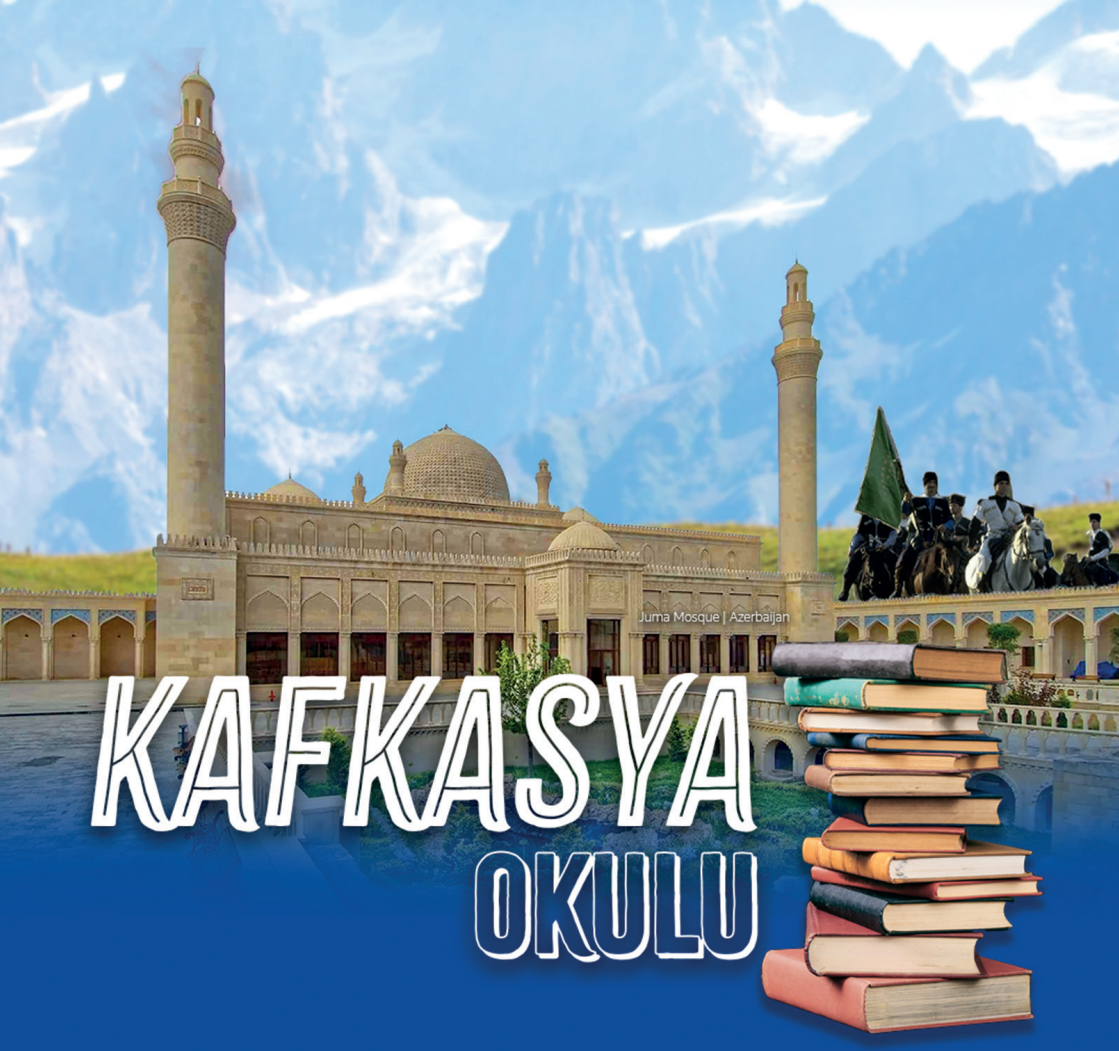
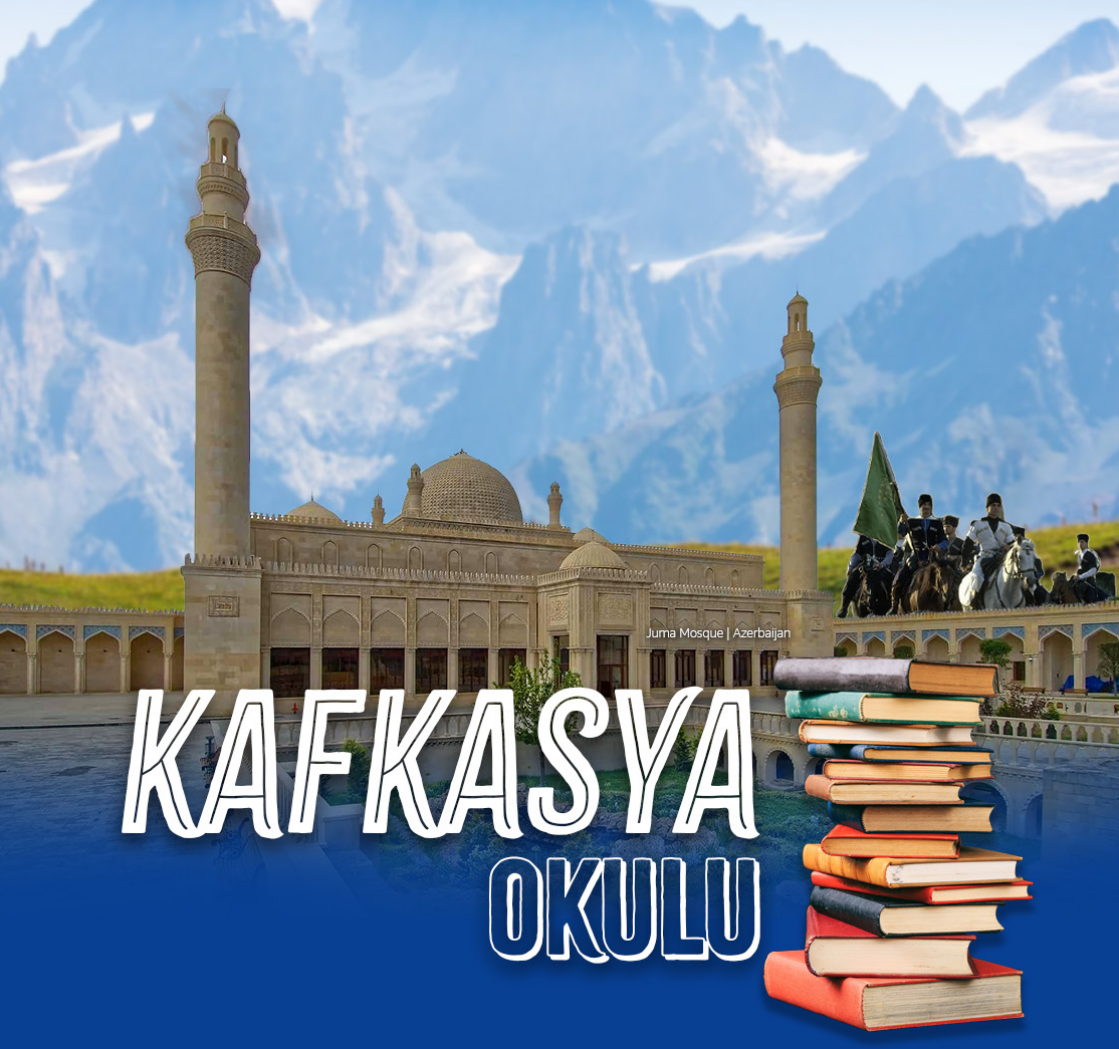

KAFKASYA OKULU

2023 Sertifika Programı

İstanbul Üniversitesi | İstanbul Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Derneği | Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği International Student Association | İNSAMER | Kafkas Vakfı | Sponsor | İstanbul Ticaret Odası 1882

KAFKASYA OKULU

Proje, dünyanın önemli bölgelerinden biri olan Kafkasya'nın sosyoekonomik, siyasi ve kültürel olarak akademik bir perspektif ile tanınmasını amaçlamaktadır. Kafkasya'nın tarihi ve sosyal yönüyle, komşu ülkelerle ilişkileri ve stratejik açıdan sahip olduğu diğer özellikler ile katılımcılara tanıtılması amaçlanır. Türkiye ile Kafkasya ülkeleri arasında var olan öğrenci hareketliliği düşünülerek bölgenin kültürel, tarihi ve gelecek yıllardaki durumuna yönelik bir farkındalığın oluşturulması planlanmaktadır. Projenin, Kafkasya ile ilgili uzmanlık düzeyinde çalışma yürütecek öğrenciler yetiştirilmesinde öncü bir faaliyet olması hedeflenmektedir.

İçindekiler

Kafkasya Okulu 3
Düzenleme Kurulu 5
İstanbul Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSUMER) 6
Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği 7
Kafkas Vakfı 8
İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER) 9
Dersler ve Özetler 10
Birinci Hafta 11
İkinci Hafta 14
Üçüncü Hafta 17
Dördüncü Hafta 19
Beşinci Hafta 21
Altıncı Hafta 23
Yedinci Hafta 25
Sekizinci Hafta 27
Dokuzuncu Hafta 31
Onuncu Hafta 33
Kafkasya Okulu Ders Programı 36

Düzenleme Kurulu

Ad-Soyad	Kurum/Kuruluş
Prof. Dr. Faruk TAŞÇI (Yürütücü)	İstanbul Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSUMER) Müdürü
Yunus TATLI	Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği Başkanı
Öğr. Gör. Dr. Mehmet ERKEN	İstanbul Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Merkezi (Uzman)
Ahmet DERVİŞOĞLU	Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği Eğitimden Sorumlu Başkan Yardımcısı
Ebubekir KIZIK	Kafkas Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı
Veysel ARIHAN	Kafkas Vakfı Genel Müdürü

İstanbul Üniversitesi
Uluslararası Öğrenci Uygulama ve Araştırma Merkezi
(İSUMER)

İstanbul Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSUMER), Türkiye'de üniversiteler bünyesinde uluslararası öğrencilere yönelik araştırmalar yapan ilk merkez olarak 2019 yılında kurulmuştur. İSUMER bünyesinde uluslararası öğrencilerin ikamet işlemleri, YTB Türkiye Burslusu öğrencilerinin takibi yanında sosyal faaliyetler kapsamında ülke günleri, özel söyleşiler, grup toplantıları, alternatif eğitimler, geziler yapılmaktadır; uluslararası mezunlara yönelik özel çalışmalar yürütülmektedir ve çeşitli kalemlerde araştırma ve yayın faaliyetlerinde bulunulmaktadır.

Bu sayede İSUMER, bir yandan kendi bünyesindeki öğrencilere ve mezunlara yönelik sosyal, kültürel ve akademik imkanlar sunmaktadır, diğer yandan da Türkiye'nin uluslararası öğrencilik birikimini harekete geçirmektedir.

Bâb-ı Âlem
Uluslararası Öğrenci Derneği

Bâb-ı Âlem, yurtdışından Türkiye'ye eğitim için gelen öğrencilere, eğitim ve rehberlik hizmeti vermek amacıyla kurulmuş uluslararası bir öğrenci derneğidir.

"Biz Bir Milletiz" sloganıyla yola çıkan Bâb-ı Âlem, misafir öğrenciler için eğitim faaliyetleri ve sosyal etkinlikler düzenlemektedir. Bu sayede farklı coğrafyalardan gelmiş binlerce öğrenciye aynı milletin fertleri oldukları şuuru verilmektedir.

Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği, renk, dil, din, ırk, mezhep, bölge ayrımı yapmaksızın dünyanın dört bir yanından ülkemize eğitim için gelen misafir öğrencilere eğitim hayatları boyunca en iyi şekilde hizmet verebilmek için çalışan uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur.

Faaliyetlerimiz halkımızın aynî ve nakdî yardımlarıyla hayat bulmaktadır. Bazı faaliyetlerimiz ilgili resmi kurumların, sivil toplum kuruluşlarının ve belediyelerin desteğiyle yürütülmektedir. Bâb-ı Âlem, misafir öğrencilerin eğitimi için aşağıda özetlenen farklı alanlarda faaliyet göstermektedir.

Medeniyet değerlerimizi önceleyerek, ilgilendiğimiz her bölgenin toplumsal, sosyal ve kültürel değerlerini göz önünde bulundurarak en iyi çalışmayı ortaya koymaya gayret ediyoruz.

Öğrencilerimizin, farklılıkları bir zenginlik unsuru olarak gören, yeryüzünde attığı her adımda kardeşlik bilincini hatırlayan birer fert olarak yetişmeleri en önemli amacımız.

Bâb-ı Âlem
Uluslararası Öğrenci Derneği
International Student Association
جمعية الطلاب الدولية

Kafkas Vakfı

Kafkas Vakfı, Kafkasya ve diasporadaki Kafkasyalıların sosyo-kültürel kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi için faaliyetler yürüten, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. Bu amaç doğrultusunda; Kafkas tarihine ışık tutan telif ve tercüme eserler, dosyalar ve raporlar ile Kafkasya'daki gelişmelerin yer aldığı ve diasporadaki Kafkasyalıların sosyal ve kültürel çalışmalarını konu alan periyodikler yayınlar.

Kafkas tarihinin bilimsel yöntemlerle yazımı için başta Türkiye'deki arşivler olmak üzere muhtelif arşivlerden yararlanır.

Kafkas Vakfı, Kafkasya'da istikrarın sağlanarak Kafkas Halklarına güvenli bir yaşam ortamı tanınması için Türkiye içi Kafkas STK'ları ve uluslararası resmi teşkilatlar ve uluslar arası STK'lar ile işbirliği içerisinde çalışarak Kafkasya konusunda bilgi, belge ve faaliyet merkezi olma yolunda adımlar atmaktadır.

KAFKASVAKFI

İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)

İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), İHH İnsani Yardım Vakfı bünyesinde kurulmuş bir araştırma merkezidir. Merkezimizde vakfımızın öncelikli ilgi alanlarını oluşturan insani yardım, insani diplomasi ve insan hakları konularıbaşta olmak üzere sosyal bilimlerin farklı dallarında araştırmalar ve bilimsel çalışmalar yapılmaktadır.

Merkezimizin temel misyonu; bölgesel ve küresel gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak ve nitelikli saha raporları hazırlamaktır. Bu çerçevede hazırlanan makale, analiz, rapor ve kitaplar vasıtasıyla bu öngörüleri kamuoyu ile paylaşan merkezimiz, aynı zamanda düzenli seminer ve yuvarlak masa toplantıları yapmaktadır. Kendi araştırmacılarına ilave olarak dışarıdan zengin bir araştırmacı ekibiyle çalışan İNSAMER, genç araştırmacıların eğitimine de destek sağlamaktadır.

DERSLER & ÖZETLER

1. Hafta

1. Ders

Kafkasya'ya Giriş

Prof. Dr. Abdullah Temizkan
Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü

Kafkasya'yı tarihin heybetli sığınağı olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Tarih boyunca saldırıya uğramış birçok topluluğu derin vadilerinde, karanlık ormanlarında gizleyip koruyarak bugüne kadar getiren kadim bir coğrafyadır. Ellinin üzerinde etnik grubu barındıran ve bu etnik grupların konuştuğu dil, lehçe ve diyalekte ev sahipliği yapan Kafkasya, bu özelliği nedeniyle Arap coğrafyacıları tarafından Cebelü'l-Elsine yani diller dağı olarak anılmıştır. Kafkasya konumu itibariyle jeostratejik bakımından etraftaki büyük güçlerin dikkatini çekmiş ve onların saldırılarına maruz kalmıştır. Bu saldırganlar geçici olarak bölgede hâkimiyet kursalar da bunu kalıcı hale getirememişlerdir. Zira bu dağlık coğrafyanın savaşçı halkları, kendilerini, ailelerini ve yurtlarını cesurca savunmuş, istilacı güçleri yıldırarak yurtlarından uzaklaştırmayı bilmiştir. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rus Çarlığı ile Osmanlı Devleti arasında hâkimiyet mücadelesine sahne olan bu topraklar, yenilgiyle sonuçlanan dünyanın en uzun bağımsızlık savaşlarından birine sahne olmuştur. Çok büyük, can ve mal kaybının yanı sıra tabiatın tahrip edilmesine ve bazı dağlı toplulukların asırlardır yaşadıkları ata topraklarından sürülmesine yol açmak gibi trajik sonuçları olmuştur.

18. yüzyılın sonlarında İmam Mansur ile başlayıp, 1828'den itibaren İmam Gazi Muhammed, İmam Hamzat ve İmam Şamil ile en çetin ve başarılı dönemlerini yaşayan Kafkasya direnişi, İmam Şamil'in 1859'da teslim oluşuyla hızını kaybetmiş ve 1864'de kıyı boyu Çerkesleri Abzeh, Şapsığ ve Vubıhların da teslim olmasıyla Rus ordularının istilasına uğramıştır. Bu trajik sonun daha da trajik olan neticesi Kafkasya dağlılarının Rus çarlığı tarafından kendi atayurtlarından kitlesel olarak Osmanlı ülkesine sürülmeleri olmuştur. Bu sürgün yolculuğunun faturası en az silahlı mücadele dönemindeki kadar ağır olmuştur. Yaklaşık bir buçuk milyon insan yerinden yurdundan edilmiş ve bunların yaklaşık yarısı sürgün yolculuğu esnasında maruz kaldıkları kötü muamele ve uygunsuz şartlar yüzünden hayatını kaybetmiştir.

1. Hafta

2. Ders

Türkiye'nin Kafkasya Politikası

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Tarihi Anabilim Dalı

Kafkasya, Hazar ile Karadeniz arasında kalan bölge olarak, Türk tarihinin geçmişten günümüze yaşandığı geniş Avrasya kıtasının kuzey-güney ve doğu-batı güzergâhında ana geçiş noktalarından biridir. Dolayısıyla tarihte ve günümüzde Türk milletinin ve onun kurduğu devletlerin politika üretmesi zaruri olan bir coğrafyadır. Bu minvalde Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti bağlamında Anadolu ve bölgesine hâkim olan devletlerin bir Kafkasya politikası oluşturması doğaldır. Selçuklu devleti bölgeyi ele geçirmiş ve Türk göçünün burası üzerinden Anadolu'ya akışını sağlamıştır. Osmanlı devletinin Safevilerle giriştiği hâkimiyet mücadelesi ise üç yüzyıllık bir dönemi kapsamaktadır. Osmanlı'nın geleneksel Kafkasya politikası iki yönlüdür. Bir yandan Kırım üzerinden Kuzey Kafkasya'ya hâkimiyet sağlarken diğer yandan Güney Kafkasya'da İran ile sürekli el değiştirmekle birlikte fiili hâkimiyet sağlamaya çalışmıştır. Kuzeyden gelen Rus baskısı ise hem Osmanlı'yı hem de İran'ı Kafkasya'dan itmiştir.

Rus ilerlemesi karşısında Kafkasya'yı kaybeden Osmanlı devletinin son döneminde yeni bir politika ürettiği görülür. Rusların yüzyıldır uğraşarak oluşturmaya çalıştığı Ermenistan, Osmanlı ile Kafkasya ve Türkistan coğrafyası arasında bir tampon olmak üzereydi. Kurduğu Kafkas İslam Ordusu ile bu projeyi yıkacak olan Enver Paşa, yerine Kafkasya'ya hâkim Rusya ile Osmanlı arasında tampon olacak bir İslam devleti inşa etmek istiyordu. Harekât başarılı olsa da Mondros Mütarekesi ile bölgeden çekilmek zorunda kalınması ve bölge Müslümanlarının mezhep farkı gibi sebeplerle beraber hareket edememesi bu politikayı yarım bıraktı. Buna rağmen Azerbaycan ve Dağıstan'da Osmanlı yanlısı iki devlet kurulabilmişti.

Türkiye Cumhuriyeti'ne giden süreçte Milli Mücadele Türkiye'sinin Kafkasya politikası ise çok farklı olmuştur. İstanbul başta olmak üzere ülkenin dört bir yanı İngiliz ve müttefiklerince işgal edilmiş olan Türkiye, Ruslarla anlaşmış ve onlardan yardım alabilmek için de Kafkasya'da kurulan İngiliz Seddi'ni yıkmıştır. Bu seddin Ermeni cenahını bizzat askeri harekât ile yıkmış, Bolşevik Rusların Gürcistan harekâtında bölgeye girerek kendinin gördüğü yerleri ele geçirmiştir. Dönem itibariyle Türkiye'nin Kafkasya politikasının özü, bölgeyi Ruslara bırakmak ama bölgeden de kopmamaktır. Moskova ve Kars antlaşmalarıyla hukuki hale gelen bu politika günümüze kadar gelmiştir.

1990'larda SSCB'nin yıkılışı ile başlayan yeni süreçte ise Türkiye yeni bir Kafkasya politikası üretmekte zorlanmıştır. Çeçenistan başta olmak üzere bölgede yaşanan savaş ve çatışmaların Türkiye'ye doğrudan veya dolaylı etkilerinin yanında Karabağ savaşı gibi direkt kendini etkileyen olaylara uzun vadeli çözümler üretmek yerine durumu kurtarma, günlük politikalarla konumunu koruma yolu tercih edilmiştir. 2010'ların başına kadar süren bu zaman dilimi bir geçiş dönemidir. 2020'de Azerbaycan'ın Karabağ zaferinin kazanmasında Türkiye'nin siyasi, askeri, teknik, diplomatik, kültürel, vs her yönden destek vermesi ise bölgeye dair yeni bir politikanın habercisi olsa da bu politikanın sınırları henüz belirgin değildir.

KAFKASYA
KAFKASYA

2. Hafta

1. Ders

Kafkasya: Coğrafi, Etnik, Siyasi Yapı

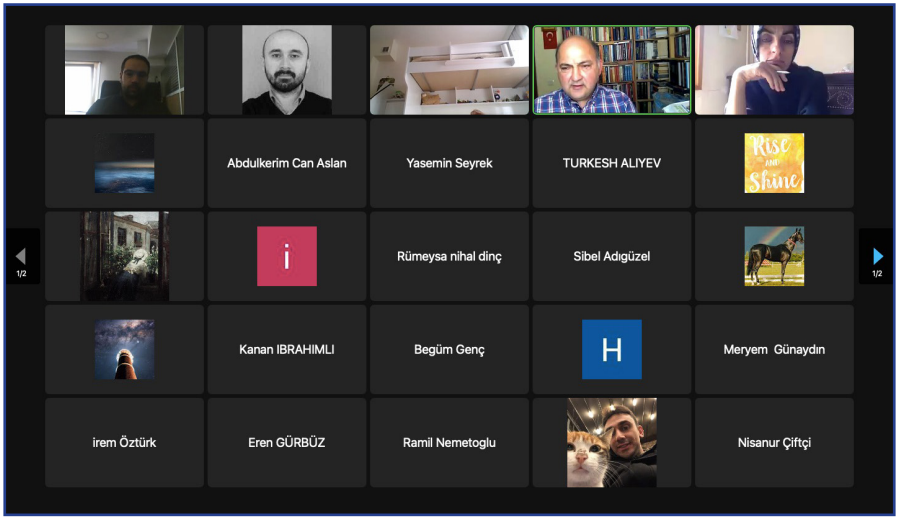
Sadık Müfit Bilge

Araştırmacı-Yazar

Karadeniz'in kuzeydoğusundaki Taman Yarımadası'ndan başlayarak, Hazar Denizi'nin batısında bulunan Apşeron Yarımadası'na kadar uzanan Kafkasya, 39°-45° doğu boylamları, 35°-47° kuzey enlemleri arasında yer alır. Kafkasya'nın doğu sınırını teşkil eden, deniz seviyesinin 28 m altında bulunan Hazar Denizi (378.400 km2) dünyadaki en büyük iç denizdir. Bu denize ismi (Baḥr al-ḥaḥar) Araplar tarafından verilmiş olup, Kafkasya'da Arapların ilerlemesini durduran Hazar Devleti'nin ve Hazar Türklerinin adını taşır. Batıda Kerç Boğazının Kırım'dan ayırdığı Kafkasya'nın batı sınırını Karadeniz ve Azak Denizi, güney sınırını Çoruh, Arpaçay ve Aras nehirleri, kuzey sınırını Don (Osm. Ten) Nehri ağzı, çok sayıda gölün yer aldığı Maniç Bataklığı (Osm. Ulu Bataḥ) ve Kuma Nehri deltası teşkil eder. Karadeniz'den Hazar Denizi'ne doğru, kuzeybatı-güneydoğu yönünde yaklaşık 1440 km boyunca uzanan, yüksekliği orta kısımlarında 5000 metreyi aşan heybetli Kafkas Dağları, yüzölçümü 440.194 km2olan Kafkasya'yı Kuzey ve Güney Kafkasya olmak üzere ikiye ayırır. Yüksek, geniş ve adetâ hiç bitmeyecekmiş gibi görülen bu muazzam dağ silsilesi, binlerce yıllık bir tarihin de hem aktörü hem de dekorudur.

Kafkasya coğrafyasında bugün dahi kendi dillerini konuşan elliden fazla halk yaşamaktadır.

Kafkasya olağanüstü dil çeşitliliği olan bir bölgeydi. Ortaçağ'da İslâm tarihçileri ve coğrafyacıları tarafından Cabal al-Elsān (= Diller Dağı) olarak adlandırılan Al-Mes'ūdī'nin "72 millet, her birinin kendi hükümdârı ve diğerlerinden farklı dili var" dediği Kafkasya'da 40 kadar farklı dil ve lehçe konuşulmaktadır. Hint-Avrupa ve Türk dilleri ile ödünç alınmış kelimeler dışında benzerliği ve ilişkisi olmayan, Kafkasya halkları tarafından konuşulan 'Kafkas' ya da 'İbero-Kafkas' dil ailesini teşkil eden diller; Kuzeybatı Kafkas/Adığe-Abhaz (Adığece/Çerkesce, Kabardeyce, Abhazca, Ubıhca), Kuzey-Orta Kafkas/ Vaynah (Çeçence, İnguşça, Tuşeti'de yerleşen ve Gürcüleşen Bacbilerin dili), Kuzeydoğu Kafkas/Dağıstan (Avar, Andi, Dido, Lak/Gazi Kumuk, Samur/ Lezgi, Haytak, Dargı, Kübeci, Sahur, Agul, Rutul, Tabasaran, Udi dilleri) ve Güney Kafkas/Kartvel (Gürcüce, Megrelce, Lazca, Svan dili) olmak üzere dört farklı dil grubuna ayrılır. Bu nedenle Kafkasya tarihi incelemelerinde Kafkasya halklarının hiç olmazsa en kalabalık ve en önemli olanlarının yaşadıkları coğrafyayı, dillerini, dinlerini ve toplumsal yapılarını bilmek gereklidir. Kafkasya coğrafyasında yaşayan halkların en kalabalık, en tanınmış ve en önemli olanları; Adığeler/Çerkesler, Ubıhlar, Abhazlar, Çeçenler, İnguşlar, Avarlar, Lezgiler, Gazi Kumuklar/Laklar, Dargılar, Gürcüler ve Lazlar gibi Kafkasya'nın yerli halkları ile Karaçaylar, Nogaylar, Kumuklar, Azerîler gibi Türk boyları, Ermeniler ve Osetler gibi Hind-Avrupa kavimleri ve Dağ Yahudileri idi.

Abdulkerim Can Aslan
Yasemin Seyrek
TURKESH ALIYEV
Rise and Shine
Rümeysa nihal dinç
Sibel Adıgüzel
Kanan IBRAHIMLI
Begüm Genç
H
Meryem Günaydın
İrem Öztürk
Eren GÜRBÜZ
Ramil Nemetoglu
Nisanur Çiftçi
1/2
1/2

RUSSIAN FEDERATION
KAZAKHSTAN
GEORGIA
ARMENIA
AZERBAIJAN
TURKEY
IRAN
Kray of Krasnodar
Kray of Stavropol
Adygheia
Karachai Cherkessia
Kabardino Balkaria
Chechnya
Ingushetia
North Ossetia
South Ossetia
Abkhazia
Daghestan
Tbilisi
Ajaria
Yerevan
Nagorno-Karabakh
Nakhchevan (AZ)
Baku
Black Sea
Caspian Sea
Elevation in metres
5,500
3,000
2,000
1,000
500
200

2. Hafta

2. Ders

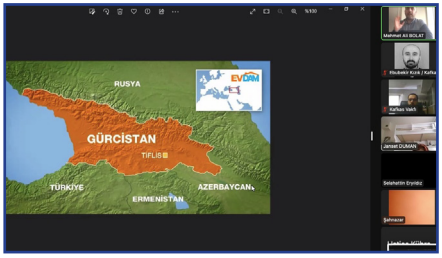
Kafkasya'da Bir Ülke: Gürcistan

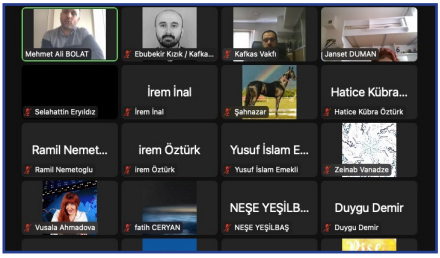
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Tarihi Anabilim Dalı

Kafkasya'nın Karadeniz'e ve oradan da dünyaya açılmasını sağlayan ülke Gürcistan'dır. Komşusu olduğu diğer güney Kafkasya ülkeleri olan Azerbaycan ve Ermenistan'ı hatta Rusya Federasyonu'na bağlı kuzey Kafkasya ülkelerini dünyaya Gürcistan bağlar. Daryal Geçidi ya da diğer adıyla Gürcü Askeri Yolu, kuzey-güney Kafkasya bağlantısı sağlamaktadır. Kafkasya'nın dışa açılan tek limanı olan Batum da bu ülkededir. Yani kara, demir ve deniz yolları Kafkasya'yı Gürcistan üzerinden dışa ulaştırmaktadır. Dolayısıyla bölgenin kilit ülkesidir. Tarih boyunca Anadolu, İran ve kuzeyden gelen devletlerce ele geçirilmeye çalışılması bu yüzdendir. Roma ile Partlar, Osmanlı ile Safeviler ve en son Ruslarla Osmanlı hâkimiyet mücadelesi Kafkasya üzerinde ama en kesif olarak da Gürcistan üzerinde yaşanmıştır. 1801'den itibaren ülke Rus Çarlığı'nın eline geçmiştir.

Dünyada kullanılan 14 alfabeden biri olan milli Gürcü alfabesinden vazgeçmeyen, dili ve kültürü ile kadim geleneklere sahip olan yaklaşık beş milyonluk bu küçük Kafkas halkı, 1991 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur. Zwiad Gamsakhudia'nın başa geçmesi ile başlayan sert milliyetçi politikaların sonucunda bir iç savaş çıkmış, Gamsakhudia'yı deviren olayların ardından ise Eduard Şavardnadze dönemi yaşanmıştır. Abhazya ve Osetya savaşları gibi sürekli devam eden çatışma halini, hiç bitmeyen Rus baskısı ve 2008 Ağustos Rus-Gürcü savaşı izlemiştir. ABD'nin bölgeye sızma girişimleri ve Soros organizeli Kadife Devrim'le başa geçen Mikhail Saakaşvili dönemi de sükûneti sağlayamamıştır. Acaristan'da sancılı yönetim değişimiyle Rus yanlısı Aslan Abaşidze'nin uzaklaştırılması, Cavaheti Ermenilerinin bağımsızlıkla özerklik arası gidip gelen talepleri, Ahıska Türklerinin geri dönüşü konusu, Borçalı Türklerinin durumu, Pankisi Vadisi'nde yaşanan Çeçen-Kistinler ve Çeçenistan ile münasebet, Kodori Vadisi ve Abhazya süreci gibi daha pek çok mesele Gürcistan'ın başını ağrıtmıştır. Kendi içinde, komşuları ve bölgenin diğer devletleri ile ya da küresel güçlerle problemler yaşayan Gürcistan bütün bunlara rağmen ayakta kalmayı başarmıştır. Bağımsızlığından itibaren Türkiye ile iyi komşuluk ilişkileri içinde olduğunu da özellikle belirtmekte fayda vardır.

3. Hafta

1. Ders

Azerbaycan-Ermenistan Çatışmasının Tarihi

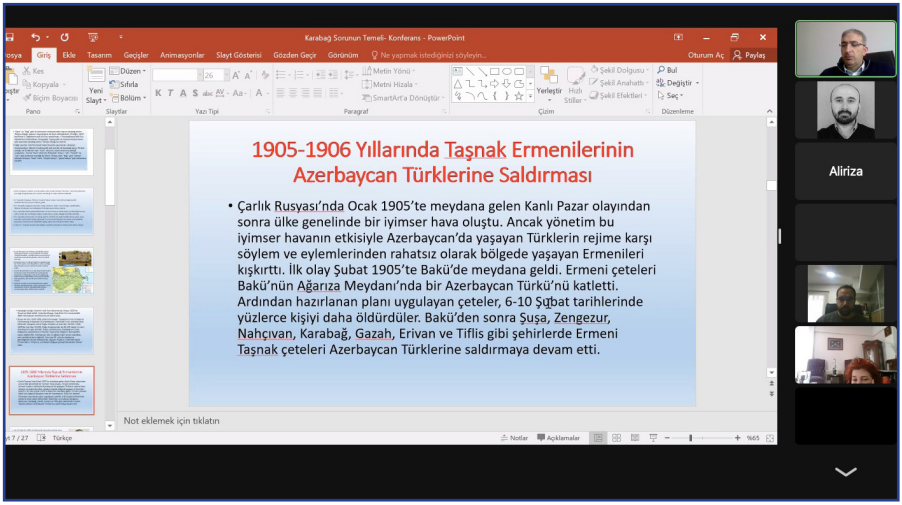
Doç. Dr. Ramin Sadık

Bayburt Üniversitesi, Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Anabilim Dalı

Günümüzde hala Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı arazi iddiası arasında yer alan Karabağ meselesinin yaklaşık 250 yıllık bir geçmişi vardır. Ermenilerin Karabağ'da bir vilayet kurma arzusu 18. Yüzyıla kadar geriye götürülebilir. O dönemde Karabağ Hanı İbrahimhalil Han, Ermenilerin bu arzusuna engel olmayı başarmıştır. Çarlık Rusyası döneminde Osmanlı-Rus ve Rus-İran savaşlarından sonra Güney Kafkasya'ya, hakeza Karabağ'a Ermeni nüfusunun yerleştirilmesiyle Ermeniler 1900'lü yılların başı itibariyle yeniden bölgeye iddiada bulunmuşlardır. Bağımsız Ermenistan ise 1918-1920 yıllarında Karabağ'a iddialı olduğu için açıkça Azerbaycan ile karşılıklı olarak sınırların tanınması hususunda uzlaşıya varmamıştır.

Hem Azerbaycan hem de Ermenistan Sovyetler Birliği'ne katıldıktan sonra Ermenistan tekrar Karabağ'ı istemiş, nihayet Temmuz 1923'te Sovyet yönetimi Karabağ'ı özerk vilayet ilan ederek Azerbaycan'a bağlamış, haliyle 20. Yüzyılın sonlarında patlak verecek çatışmaların da adeta altyapısını oluşturmuştur.

Karabağ 1990'lı yılların başından itibaren Ermeni ayrılıkçıları ile onları destekleyen Ermenistan silahlı güçleri tarafından işgal edilmiş, lakin 2020'de meydana gelen II. Karabağ Savaşı ile Azerbaycan ordusu tarafından işgalden kurtarılmıştır.

3. Hafta

2. Ders

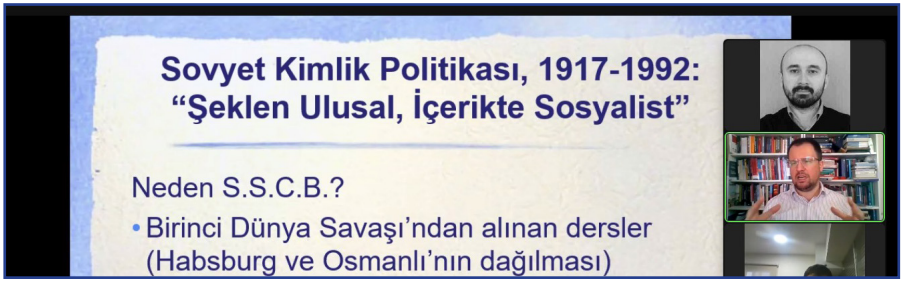
Çok Kültürcü Birlikten Asimilasyoncu Ulus Devlete: Rusya

Prof. Dr. Şener Aktürk

Koç Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Bu derste, Rus tarih yazımında Rus devletinin ve kimliğinin tarihsel kökenlerinden 2022 yılında kadar Rus kimliğinin gelişimi ve özellikle devletin kimlik politikalarına değinilmiş olmakla birlikte, esas odak noktası Bolşevik devriminden Putin yönetimine kadar son asırda devletin etnik köken, dil ve dini kimliklere yönelik devlet politikaları olmuştur. Sovyetler Birliği'nde etnik kimliklere yönelik devlet politikası "şeklen ulusal, içerikte sosyalist" sloganı etrafında somut örnekleri, sebepleri ve sonuçlarıyla açıklanmıştır. "Militan ateizm" olarak bilinen Sovyet dini politikalarına ve İkinci Dünya Savaşı'nda çok sayıda etnik grubun toplu tehcirle cezalandırılmasına değinilmiştir. Sovyet sonrası Rusya Federasyonu'nda Yeltsin hükümetleri döneminde etnik kimliğin dahili pasaportlardan kaldırılması ve Birinci Çeçen Savaşı'na, Putin hükümetleri döneminde de İkinci Çeçen Savaşı'ndan Kırım'ın ilhakına ve diğer doğu ve güney Ukrayna illerinin işgaline kadar devlet politikasının önemli dönüm noktalarına değinilmiştir. Sovyet döneminin başlarında benimsenen çok dilli ve çok kültürcü birlik anlayışından, Yeltsin ve Putin dönemlerinde belirgin bir şekilde asimilasyonu önceleyen devlet politikalarının özellikle dil konusundaki sonuçları niceliksel veriler eşliğinde örneklenerek ders tamamlanmıştır.

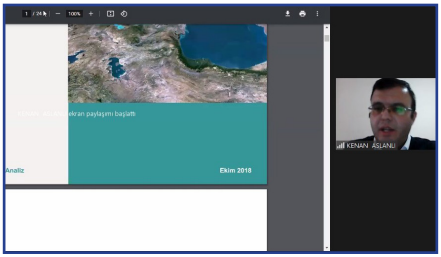
4. Hafta
1. Ders

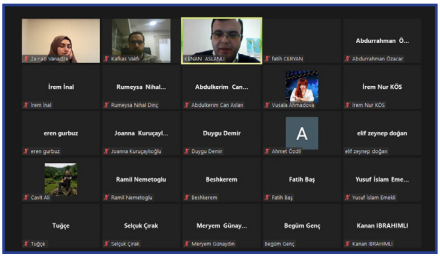
Kafkasya – İran İlişkileri

Dr. Kenan Aslanlı
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

İran devlet aklının tarihsel perspektiften kendi "hinterlant"nın bir parçası ve "ana vatan"dan ayrılan alan olarak gördüğü Kafkasya bölgesinde hala geçerliliğini devam ettiren jeopolitik denge Rusya ve İran (Kaçar Hanedanı) arasında yapılan 1813 Gülistan ve 1828 Türkmençay antlaşmaları ile kurulmuştur. Yaklaşık 200 yıllık bu denge 2020 yılında Azerbaycan'ın Karabağ bölgesini Ermeni işgalinden kurtarması ile sonuçlanan 2. Karabağ Savaşı ile değişti ve Türkiye bölgeye bir jeostratejik aktör olarak daha güçlü yerleşti. İran İslam Cumhuriyeti'nin Kafkasya bölgesine yönelik dış politika hedefleri arasında ulusal çıkarlara dayanarak bu bölgede (Rusya dışında) hiçbir bölgesel ve küresel gücün hegemonya oluşturmaması da vardır. Bu bağlamda 2020 yılı itibariyle İran'ın 1992 yılından başlayarak Güney Kafkasya devletleri ile ilişkilerde benimsemeye çalıştığı dengeli politika da Ermenistan lehinde değişmeye başlamıştır. 2020 yılına kadar geçerli olan tez, bölgenin üç stratejik komşusu (Rusya, Türkiye ve İran) arasında sadece İran'ın, tüm Kafkasya ülkeleri ile iyi ilişkilere sahip olduğu yönünde idi. Türkiye-Ermenistan ve Rusya-Gürcistan ilişkileri sırasıyla 1993 ve 2008 yıllarında askıya alınmıştır. İran ise birçok iniş ve çıkışlarla tüm Kafkasya devletleriyle olan ilişkilerini sürdürmüştür ve bu gerçeklik, 2020 yılına kadar İran'ın Güney Kafkasya'daki dış politikasının önemli avantajı olarak görülmüştür.

Kafkasya bölgesindeki dış jeopolitik etkinin azami ölçüde önlenmesi ve jeokültürel etki alanın oluşturulması hedeflerinin yanısıra, İran'ın bölgesel politikasının yoğunlaştığı alanlardan birisi de ekonomik işbirliği, enerji nakli ve bölgesel ulaşım ağlarının mümkün olduğu kadar İran üzerinden geçişinin sağlanması ile bu ülkenin jeoekonomik bölgesel pozisyonunun daha da güçlendirilmesi olmuştur. İran; ortak üretim, enerji ve ulaştırma projeleri, tarım ve turizmin önemli bir rol oynadığı ekonomik çıkarlara dayalı olarak pragmatik Kafkasya politikaları geliştirme konusunda istekli olduğunu söylem düzeyinde belirtmiştir. Ama yine 2020 yılından sonra bölgesel gündemin ana maddelerinden birisini oluşturan Zengezur Koridoru inisiyatifine olumsuz yaklaşmıştır.

4. Hafta
2. Ders

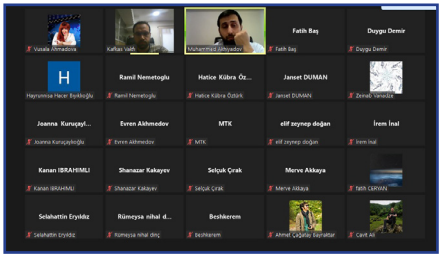
Geçmişin Yıkıntıları ile Geleceği İnşa Arasında Bir Ülke: Çeçenistan

Muhammed Akhiyadov
İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)

1990'ların başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, özerk cumhuriyetlerde ortaya çıkan bağımsızlık hareketleri sonucu Moskova ve yerel yönetimler arasında yaşanan anlaşmazlıkların savaşa dönüştüğü tek yer Çeçenistan olmuştur. Bağımsızlık hareketinin liderliğini yürüten Cahar Dudayev bu mücadelesini 300 yıl boyunca devam eden Rus sömürgeciliğine karşı direnişin bir devamı olarak nitelemiş ve egemen Çeçenistan Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Üç yıl süren müzakerelerden sonra, Çeçenlerin bağımsızlık konusunda geri adım atmayacağını anlayan dönemin Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin, Çeçenistan'a savaş ilan etmiştir. On binlerce sivilin ölümüne neden olan savaş, 1996'da imzalanan Hasavyurt Anlaşması ile sonuçlanmış ve Rusya savaşı kaybeden taraf olarak Çeçenistan'dan geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Ancak Çeçenistan'ın bağımsızlık dönemi uzun sürmemiştir. 1997'deki başkanlık seçimini kazanarak Çeçenistan'da iktidara gelen Aslan Mashadov, çeşitli askerî birliklerin başındaki komutanları kontrol etme hususunda ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. Diğer yanda ise, 1994'ten itibaren Çeçenistan Müftüsü görevini yürüten Ahmet Kadirov ile Çeçen yönetimi arasında bir ayrışma başlamıştır. Aslında Kadirov, 1995'te Rusya'ya karşı cihat ilan eden kadronun başındadır; ancak selefî akımların Çeçenistan'da haddinden fazla yayıldığını savunan Kadirov, kendisinin tasavvuf geleneğine bağlılığını ileri sürerek Mashadov'a karşı iktidar mücadelesine girişmiştir. Kadirov'la Çeçen yönetimi arasındaki ipleri koparan en temel sorun ise, onun bu süreçte Rusya ile iş birliğine girişmesi olmuştur.

1999 yılında yaşanan iki önemli gelişme bölgede yeni bir savaşı başlatmak için Rusya'ya aradığı bahaneyi vermiştir. İlki 1999 yılında Rusya'da meydana gelen bombalı saldırılardır. İkinci olay ise, yine 1999 yılında, Rusya'ya bağlı özerk cumhuriyetlerden biri olan Dağıstan'daki bazı silahlı grupların Rusya'ya karşı başlattıkları silahlı mücadeledir. Söz konusu olayları bahane ederek ikinci defa Çeçenistan'a saldıran Rusya 2000'lerin başından itibaren Kadirov ailesini kendi safına çekerek Çeçenistan'da hakimiyetini kurmayı başarmıştır. 2023 yılına gelindiğinde de Çeçenistan yönetimi tamamen Kadirov ailesinin kontrolünde olmaya devam etmektedir.

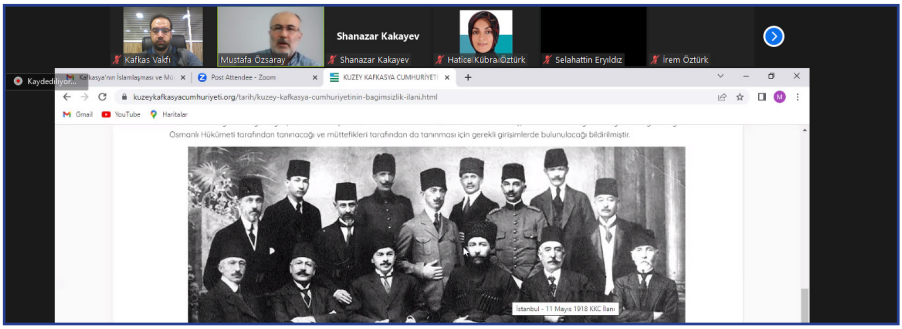
5. Hafta
1. Ders

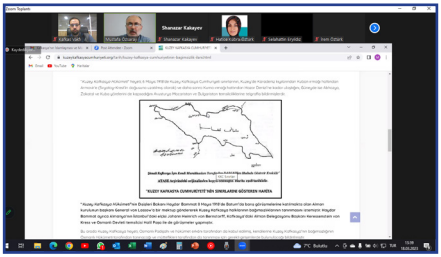
Kafkasya'nın İslamlaşması ve Müridizm

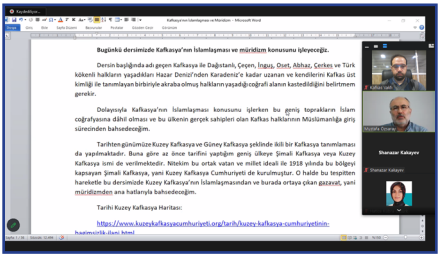
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Özsaray
FSMVÜ Temel İslam Bilimleri Bölümü

Kafkasya, ilk İslami fetihler sırasında İslam ordularının ulaştığı ülkelerden biridir. Hz. Ömer dönemi fetihleri ile başlayan süreçte İslamiyet yavaş yavaş Kafkaslar tarafından benimsenmeye başlamış ve İslamlaşma uzunca bir zaman diliminde devam etmiştir. Kafkasya'da İslamlaşma Emeviler, Abbasiler, Altınordu, Memluklu, Selçuklu ve Osmanlı zamanlarında devam etmiştir. Halkın çoğunluğu tarafından İslamiyet'in benimsenmesi sonucunda Kafkasya İslam coğrafyasının kuzeydeki uç ülkesi olmuştur.

Çarlık Rusyası'nın Kafkasya'yı işgal girişimleri sürecinde Kafkasya'da ortaya çıkan direniş hareketlerinin en önemli dinamiklerinden biri de İslamiyet'e olan bağlılık olmuştur. Bu bağlılık, Kafkasya'nın Müslüman bir ülke olarak bağımsız kalma mücadelesi olarak isimlendirilen gazavât hareketinin doğuşunu sağlamıştır. 18. yüzyıl sonlarında İmam Mansur'la başlayan gazavât hareketi 19. yüzyılda İmam Şamil döneminde zirveye çıkmış ve devletleşmeye dönüşmüştür. Nakşibendi ve Kadiri tarikatına bağlı şeyhlerin Rus işgaline karşı Kafkasya'nın bağımsızlığını koruma amacıyla sürdürdükleri gazavât hareketi Rus ve batı kaynaklarında "müridizm" olarak adlandırılmıştır.

5. Hafta

2. Ders

Çerkes Toplumlunda Sosyal Yapı ve Değişme

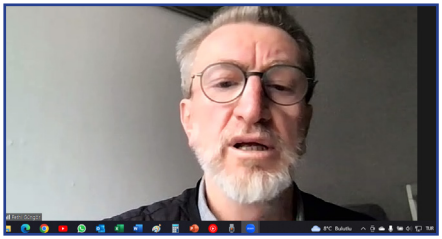
Prof. Dr. Fethi Güngör

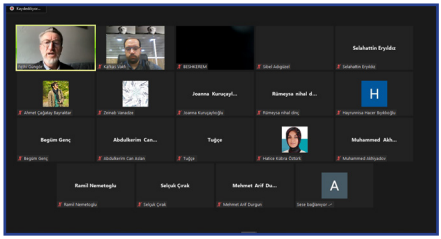
Yalova Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanı

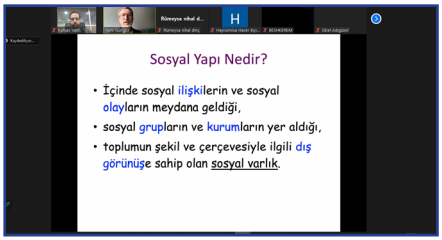
İlk derste sosyal yapı ve değişmenin mahiyeti, kavramlar ve tanımlar işlendikten sonra ikinci derste Çerkes toplumunun 20 ve 21. Yüzyıllarda geçirmiş olduğu değişim aşamaları anlatılacaktır:

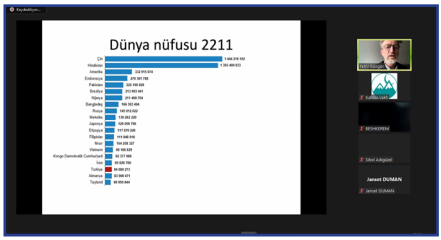
Çarlık Rusyası'nın Kafkasya'ya saldırıları sonrasında gelişen olumsuz toplumsal ve bireysel değişmeler şu şekilde sıralanabilir: Toplum düzleminde; soykırım, sürgün, asimilasyon, khabzenin ve anadilin yeni nesle aktarılamaması, ebeveynlerin çaresizliği, aidiyet/mensubiyet bilincinin zayıflaması, anavatan bilincinin korunamaması, model şahsiyetlerin yetersiz örnekliği, bütüncül millî siyaset ve strateji yoksunluğu, entelektüel, finansal ve organizasyonel zayıflık...

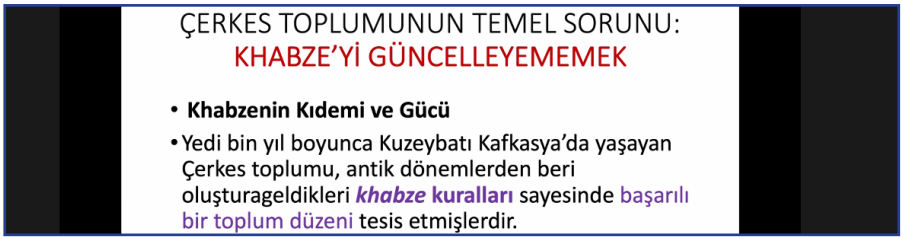
Birey düzleminde ise çağa ayak uyduramama, ideolojik saplantı, yabancılaşma, khabzeye ve geçmişine ilgisizlik, toplumsal sorumluluğunu üstlenmeme, atalet ve umutsuzluk...

6. Hafta

1. Ders

Kafkasya İstiklal Mücadeleleri ve Etkileri

Mehdi Nüzhet Çetinbaş
Araştırmacı-Yazar

Kuzey Kafkasya istiklal mücadelesi, dünyada yürütülen bağımsızlık mücadelelerinden ayrı bir özelliğe sahiptir. Bu özelliği dünyadaki başka milletlerin mücadelelerinde de örnek teşkil etmiştir.

19 yy. başlarında, dini bir hareketten ilham alarak dinamiklerini oluşturan bu harekete, Kafkas halkları Gazavat adını verirken, Rus tarihçiler ve yabancı müşteşrikler, Müridizm hareketi olarak adlandırmışlardır.

Gazavat ya da diğer adıyla müridizm, kaynağını tasavvuftan, bilhassa Nakşibendiye tarikatından almıştır. Burada ilginç olan; insanın kendi nefsini terbiye etme maksadıyla yöneldiği, iç dünyasına hitap eden tarikatın, dış dünyaya yönelerek bir bağımsızlık mücadelesine motor gücü teşkil etmesidir.

İmam Şamil ve arkadaşlarının, tasavvufun içindeki disiplin yapısını, kendilerine göre düzenleyerek, tarikata intisap eden insanları düşmana karsı vurucu güç olarak kullanmalarıdır.

Kendini tamamıyla Allaha adayan, nefsini yok eden, ölümü kendi tabirleriyle "buz gibi soğuk bir su içmek" gibi tarif eden, insanları düşmanın korkulu rüyası haline getiren müridizm hareketi, İslam dünyasında büyük bir etki yaratmıştır.

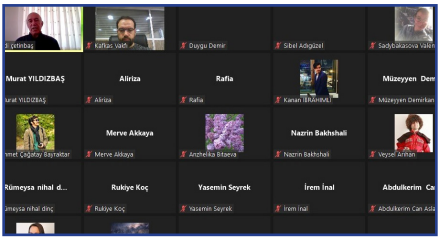
İmam Şamil'in Gazavat direnişi, İslam dünyasında büyük etkiler meydana getirmiştir. Kuzey Afrikada'ki Cezayir ve Libya direniş hareketleri ile Hint ve Pakistan Müslümanlarının da direniş hareketlerinde Gazavatın tesirlerine rastlamaktayız.

İmam Şamil ile çağdaş olan Cezayir kurtuluş savaşının büyük önderi Emir Abdülkadir, Şamil'e olan hayranlığını 1870 yılında hacca giden Şamil'i bizzat görmek için o yıl Hacca gelerek yüz yüze tanışmak suretiyle yüzüne ifade ederek göstermiştir.

Bin dokuz yüz doksanlı yıllarda yaşanan birinci ve ikinci Rus-Çeçen savaşlarının dinamiğini yine müridizm hareketi oluşturmuştur. Gerek Cevher Dudayev, gerekse Şamil Basayev konuşmalarında sık sık bu vurguyu yapmışlardır.

Bugün dünyanın önde gelen üniversitelerinin tamamına yakınında, Müridizm hareketiyle ilgili sayısız doktora tezleri yapılmış ve halen yapılmaya devam edilmektedir.

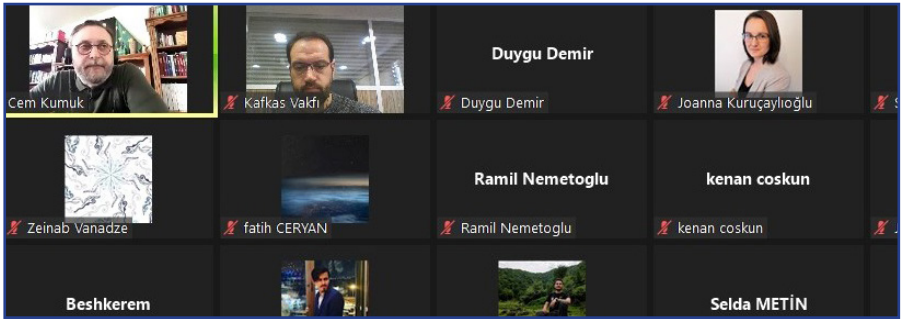
6. Hafta
2. Ders

İhtilaller ve Dünya Savaşları Döneminde Şimali Kafkasya ve Siyasi Muhacereti

Cem Kumuk
Araştırmacı-Yazar

1905 yılında Rusya'daki ihtilal girişimi, 1908 Osmanlı ihtilali, 1914'te başlayan I. Dünya Savaşı, Rusya'da 1917'de gerçekleşen Şubat ve Ekim ihtilalleri Şimali Kafkasya halklarının Rus İmparatorluğu'na karşı asırlardır devam eden bağımsızlık mücadelesi için birer umut ışığı olmuştu. Kafkasyalılar 1917'den 1921'deki Bolşevik işgaline kadar geçen sürede bağımsız bir devlet kurmanın mücadelesini verdiler. Sovyet iktidarının mutlak hale gelmesinin ardından çeşitli ülkelerde siyasi mülteci durumuna düşen Şimali Kafkasyalı kalabalık bir aydın, siyasetçi ve asker grubu bulundukları ülkelerde anti-Sovyet faaliyetlere devam ettiler. II. Dünya Savaşıyla beraber Nazi Almanya'sının Sovyetleri işgalini bir fırsat olarak gören bu siyasi mültecilerden bazıları, savaşın sonunda bir başka büyük hayal kırıklığı yaşadılar.

7. Hafta

1. Ders

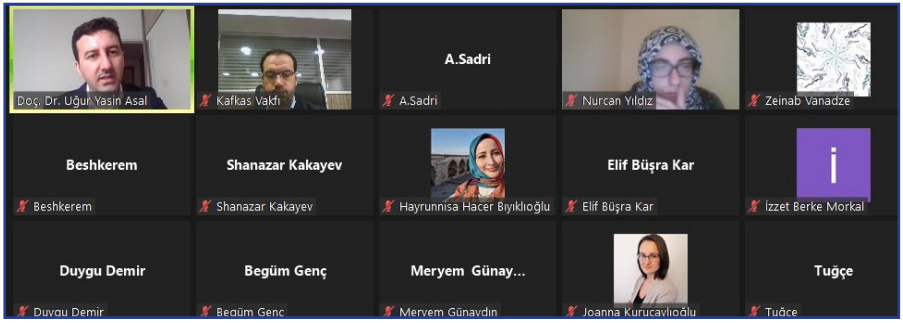
Karadeniz Jeopolitiği

Doç. Dr. Uğur Yasin Asal

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Jeopolitik güç geçişlerinin ve bölgesel inisiyatiflerin ön plana çıktığı günümüz uluslararası ilişkiler düzlemi, yeni bir küresel güç dengesi arayışı içerisindedir. 2008'den bu yana Karadeniz ve Kafkasya bu güç dengesinin temel rekabet alanlarındandır. Gürcistan'ın NATO'ya girişinin engellenmesi, Kırım'ın işgali ve 2022 yılında başlayan Ukrayna-Rusya Savaşı bölge jeopolitiğinin tüm dünyayı içine alan, etki derecesi yüksek sonuçları arasındadır. Söz konusu sonuçların, küresel güvenliği doğrudan etkilediği, ekonomik ve sosyal güvenlik (göç krizleri) başta olmak üzere yeni tehditleri beraberinde getirdiği görülmüştür. Bu derste, Karadeniz jeopolitiğinin bölgesel ve küresel güvenliği nasıl etkilediği/dönüştürdüğü ele alınacaktır.

7. Hafta

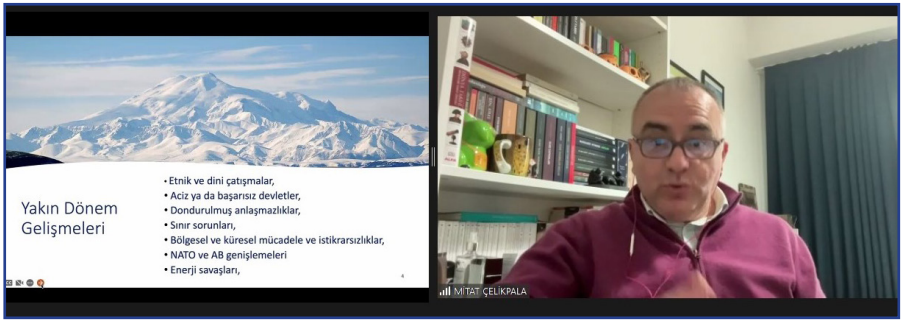
2. Ders

Rusya'nın Kafkasya Politikası

Prof. Dr. Mitat Çelikpala
Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kafkasya Çarlık, Sovyet ya da federasyon çatısı altında Rusya açısından daima öncelikli bir nüfuz alanı olarak görüldü. Bu nüfuz mücadelesi 19. Yüzyılın başından itibaren askeri ve siyasi boyutlarıyla hem bölgesel hem de küresel politikaları derinden etkiledi. Sovyetler Birliğinin çöküşünü takiben Kuzey Kafkasya Rusya Federasyonu'nun ayrılmaz bir parçası haline gelirken, Güney Kafkasya üç yeni bağımsız devlet arasında paylaşıldı. Rusya bu bölgeyi de 'Yakın Çevresi' olarak niteleyerek, bu alanda Moskova'nın istemediği gelişmelerin yaşanmasının önüne geçecek politikalar şekillendirdi. Siyasi ve etnik anlaşmazlıkları kullanarak bölgesel hakimiyetini korumaya çalıştı. Bu anlamda güvenlik ve istikrar Rusya'nın bölgeye bakışını belirleyen iki ana kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sunumda, tarihsel bir bakış açısıyla, Rusya'nın Kafkasya'ya yönelik yaklaşım ve politikaları ele alınacaktır.

8. Hafta

1. Ders

Kafkas Savaşı ve Sürgün

Dr. Öğr. Üyesi Murat Topçu-Papşu
İstanbul Okan Üniversitesi, Rusça Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı

Rusça literatürde bu savaş «Kafkas Savaşı» olarak adlandırılır ve zaman sınırı 1817-1864 yılları kabul edilir. "Kafkas Savaşı" adlandırması pek çok kişiye anlaşılmaz geliyor; bu nedenle «Kafkas-Rus Savaşı» terimini tercih ediliyor. Kafkas-Rus Savaşı genellikle üç döneme ayrılır: 1. Doğu Çerkesya'ya, yani Kabardey'e karşı yapılan askeri harekâtlar ve bölgenin işgal (1763-1822). 2. Dağıstan, Çeçenistan ve Batı Çerkesya'ya karşı askeri harekâtlar (1829-1859) ve 3. Batı Çerkesya'da Karadeniz kıyılarında yapılan son harekâtlar (1864'e kadar).

1. 1763-1822

1763'de Kafkasya sınırında Mozdok kalesinin kurulması savaşın başlangıç tarihi olarak kabul edilir. 1777'de Azak-Mozdok askeri hattı istihkamlarının inşasına başlandı. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın Kafkasya için önemli sonuçları oldu. 1774'te imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması Rusya'nın Karadeniz'de konumunu güçlendirmesine ve Kuzey Kafkasya'daki işgal politikasını aktifleştirmesine yaradı. Antlaşma Çerkesya'nın doğu bölgesinin, Kabardey'in ('Kabarda') statüsünün belirlenmesini "Kırım hanının iradesine"' bırakıyordu. 1772 Rus-Kırım anlaşmasına göre de Kırım hanı Kabardey'i Rusya'nın parçası olarak kabul ettiğinden mesele Rusya'nın lehine çözülmüş oldu.

Rusya'nın himayesinde bulunan Gürcistan'ın 1801'de tamamen ilhakı yeni bir dönüm noktası oldu. Rusya'nın Kafkasya'yı işgal planı buna bağlı olarak gelişti. Rusya ile Gürcistan arasında karadan tek irtibatı sağlayan 'Gürcistan Askeri Yolu'nun güvenliğini sağlamak için önce bu yolun geçtiği bölgelere (Kabardey, Osetya, Çeçenistan) askeri harekatlar başladı. Kabardey bölgesinde savaş 1822'de sona erdi ve Rus hakimiyetine girdi.

2. 1829-1859

Kafkasyalıların hatlara baskınları, Rus birliklerinin de harekâtlarıyla köyleri yakması şeklinde süren savaş, 1829'da Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından imzalanan Edirne Antlaşması'yla yeni bir aşamaya geçti. Antlaşmayla Osmanlı Devleti Kuban nehri ağzından Gürcistan'daki St. Nikola iskelesine kadar Karadeniz'in doğu kıyısındaki toprakları Rusya'ya bıraktı. 1830 yılı sonunda Kuban nehri ve kolları boyunca uzanan Kafkas Hattı ile Karadeniz Kordon Hattı tamamlandı ve Çerkesler dış dünyadan tamamen tecrit edildi.

Çeçenistan ve Dağıstan cephesinde savaş imam unvanı taşıyan Gazi Muhammed, Hamzatbek ve Şeyh Şamil tarafından yürütüldü.

Kırım Savaşı'nın sona ermesi (1856) Rusya'nın Şamil'in karşısında büyük birlikler toplamasını sağladı. Kafkas kolordusu ordu (200 bin kişi) seviyesine çıkarıldı. Yeni başkomutan Aleksandr İ. Baryatinski (1856-1860) ele geçirilen topraklarda tahkimat yaparak İmamat'ın etrafındaki çemberi daraltmaya devam etti. Nisan 1859'da Rus birlikleri ani bir hücumla Şamil'in Çeçenistan'daki karargahı Vedeno'yu ele geçirdiler. Bunun ardından Çeçen taraftarları direnişi bıraktı. Şamil 400 müridiyle Dağıstan'ın içlerindeki dağ köyü Gunib'e çekildi. 9 Ağustos 1859'da 16 bin mevcutlu Rus ordusunun kuşattığı Gunip'te iki hafta direnebildi. 25 Ağustos'ta teslim oldu.

Şamil'in diğer güç odaklarını ortadan kaldırması, adli ve idari yetkileri tek elde toplaması Çeçenistan ve Dağıstan'da Rus hakimiyetinin yerleşmesini kolaylaştırdı. Kuzey Kafkasya'nın tamamen işgali için bundan sonra geriye sadece Çerkesya'nın işgal edilmeyen son parçası olan Karadeniz kıyıları kalmıştı. Boşa çıkan birlikler buradan buraya kaydırıldı ve harekât hazırlıklarına başlandı.

3. 1859-1864

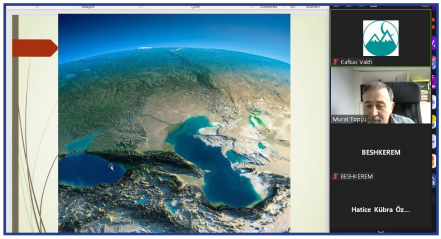
Savaşın bu son döneminde Karadeniz kıyısındaki Çerkesler Soçi'de bir kongre toplayarak güçlerini birleştirme kararı aldılar. Bu ittifakın yönetimi için 15 kişiden oluşan 'Büyük Özgür Meclis' kuruldu. Bölge 12 idari birime ayrılarak her birine yöneticiler tayin edildi. İstanbul'a ve Londra'ya yardım talebiyle heyetler gönderildi. Fakat bu çabalar ve son direniş sonuç vermedi.

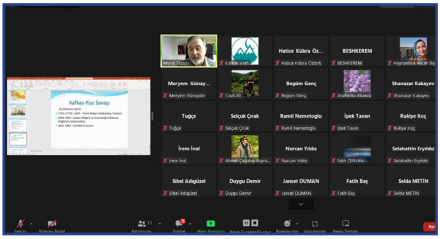
Çerkeslerin göçünü hızlandırmak için 10 Mayıs 1862'de Rusya hükümeti tarafından özel göç komisyonları kuruldu. Bu komisyonlar Anapa, Taman ve Konstantinovski limanlarında göçmenlerin gönderilmesi için çalışmaya başladılar. Göç eden aile başına 10 ruble ödeniyordu. Komisyonlar göçmenlerin taşınması için gemi de kiralıyordu. Aynı zamanda özel müfrezeler dağ vadilerinde operasyonlar yapıyor, kalanları zorla kıyıya indiriyor, köyleri imha ediyorlardı.

Harekata katılan bütün birlikler Soçi'nin yukarılarında bulunan Gubada vadisinde (bugünkü Krasnaya Polyana) toplandılar ve 21 Mayıs 1864'te burada, savaşın resmen sona erdiği çara bildirilerek büyük bir tören düzenlendi.

Savaşın sona ermesinden sonra Kuzey Kafkasya'nın kolonizasyonuna hız verildi. Kalan yerli nüfus da topraklarının ellerinden alınması, başka bölgelere zorunlu iskân, baskı gibi nedenlerle Osmanlı topraklarına yerleşmeye devam etti. 1850'lerin sonundan 1900'lerin başına kadar devam eden bu göç sürecinde, büyük çoğunluğu Çerkes olmak üzere 1.200.000 ila 1.500.000 Kafkasyalı ülkesini terk etmek zorunda kaldı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar, Anadolu ve Ortadoğu'daki topraklarına yerleştirildi.

8. Hafta

2. Ders

Kafkas İslam Ordusu ve Azerbaycan'ın Kuruluşu

Prof. Dr. Halil Bal

İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü

Birinci Dünya Savaşı'na İtilaf Devletlerine dahil olarak giren Rusya'da rejim değişimi sonrasında gelen yeni hükümet komşuları ile yeni anlaşmalar yaparken Güney Kafkasya'da Gürcülerin, Ermenilerin ve Azerbaycan Türklerinin milletvekilleri tarafından Tiflis'te Seym (Meclis) kurulmuştur. Güney Kafkasya'nın idaresini eline alan Seym, Bolşeviklerin idaresini tanımadığını açıklamıştır. Bolşevikler topladıkları kızıl muhafızları ile Ermeni Taşnaksutyun çeteleri birleşerek petrol üretimiyle tanınan Bakü'de 30-31 Mart ve 1 Nisan 1918'de 12.000'den fazla Müslüman katlederek şehri ele geçirmişlerdir.

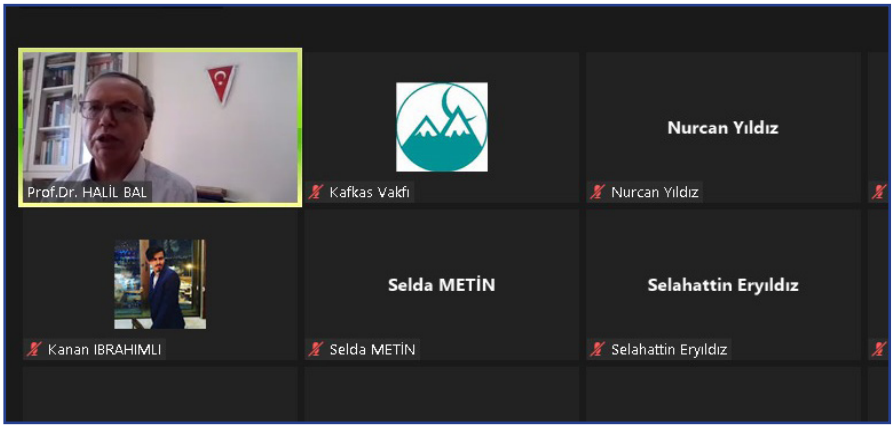
Bu sırada çarlık döneminden kalan kadrolarıyla Gürcüler ve Ermeniler kendi yerli ordularını kurmaya giriştiler. Azerbaycan Türkleri ise Çarlık döneminde askerliğe alınmadıklarından askerliği bilen yeterli kadroları yoktu. Bu sebeple varlıkları tehlikeye giren Azerbaycan Türkleri, Osmanlı Devleti'nden askeri yardım istediler. Osmanlı Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, Azerbaycan'dan ve Kuzey Kafkasya'dan gelen heyetlere askeri yardım sözü vermiştir. Osmanlı 3. Ordusu Doğu Anadolu, Doğu Karadeniz bölgeleri ile birlikte Kars, Ardahan ve Batum'da kontrolü sağlamıştır.

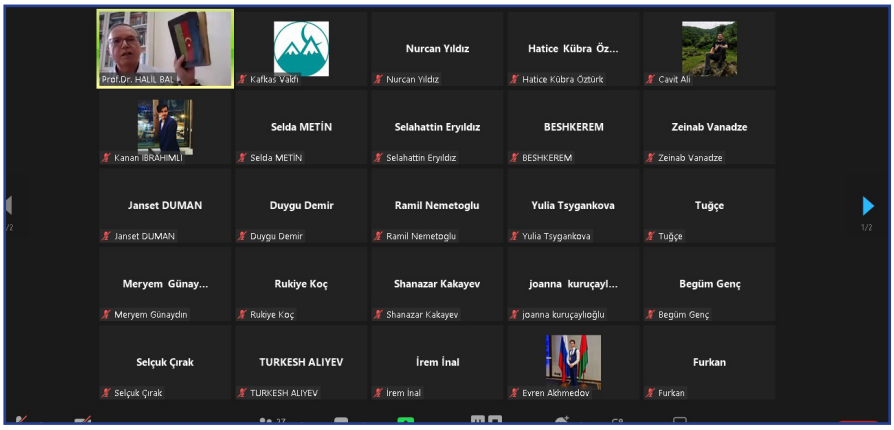
Güney Kafkasya Seymi Hükümeti, Osmanlı Devleti ile Barış görüşmelerine başlamıştır. Fakat Gürcüler, Poti'de Almanlarla gizli bir antlaşma imzaladıktan sonra Seym'den çekildiler ve 26 Mayıs 1918'de Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'nin istiklalini ilan ettiler. Azerbaycan Milli Şurası ise 28 Mayıs 1918'de Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin istiklalini ilan etti. Ermeniler de aynı gün istiklal ilan etmişlerdi. 11 Mayıs 1918'de istiklal ilan eden Kuzey Kafkasya ile birlikte dört Kafkas Cumhuriyeti kurulmuştu. Bu dört cumhuriyetin temsilcileri Batum'da Osmanlı Devleti ile 4 Haziran 1918'de ayrı ayrı barış antlaşmaları imzaladılar. Batum antlaşmalarında Osmanlı Devleti Kafkas cumhuriyetlerinin her birine talep ederlerse askeri yardım yapmayı taahhüt etmişti ve Azerbaycan ile Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri acele askeri yardım talep etmişlerdir.

Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa, Kafkasya'ya gidecek askerlerin kumandanı ve Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'da en yüksek askeri ve siyasi temsilcisi tayin edildi. Nuri Paşa beraberindeki çeşitli rütbelerde subay kadrosu Tebriz ve Karabağ yoluyla 25 Mayıs 1918'de Gence'ye ulaştı ve Kafkas İslam Ordusunun kuruluşuna başlandı. Ağustos ayı başında Kafkas İslam Ordusu tarafından Bakü kuşatılmıştı. Bu sırada Bakü'de hükümet değişmiş Menşevik ağırlıklı merkezi Hazar Diktatörlüğü kurularak İran'ın Enzeli limanında bulunan İngiliz kuvvetlerini Bakü'ye davet etmişlerdi. Nuri Paşa da takviye istemiş olduğundan Batum'dan gönderilen 15. Kafkas Tümeni Bakü cephesine intikal ettikten sonra yapılan taarruzla 15 Eylül 1918'de Bakü düşman işgalinden kurtarılmıştır.

Bakü'nün kurtarılmasından sonra 5. Kafkas Tümeni ve Azerbaycan gönüllüleri Azerbaycan'ın diğer bölgelerinde özellikle Karabağ'da güvenliği sağlama çalışmalarına başladı. 15 Kafkas Tümeni ise Kuzey Kafkasya Hükümetinin yardımına Dağıstan gönderildi. 6 Ekim 1918'de Derbent kurtarıldı. Kuzey Kafkasya'da Osmanlı Devleti'nin askeri ve siyasi temsilcisi olarak Yusuf İzzet Paşa Derbent'e gelmiştir. Dağlı Halkları Birliği Hükümeti ile 10 Ekim 1918'de burada bir toplantı yapılmış askeri harekatın planı gözden geçirilmiştir.

İstanbul'da hükümet değişmiş Ahmet İzzet Paşa Hükümeti Kafkasya'daki askeri kuvvetlerine geri çekilme emri vermiş ve Mondros Mütarekesini 30 Ekim 1918'de imzalamıştır. Mütareke imzalansa da Kuzey Kafkasya'daki savaş devam etmiş ancak Temirhan Şura ve Petrovsk (Mahaçkale) kurtarıldıktan sonra mütareke uygulanmaya başlanmıştır. Kuzey Kafkasya'dan ve Azerbaycan'dan Osmanlı kuvvetleri Batum ve Kars üzerinden Erzurum'a çekilmiştir. Nuri Paşa ve bazı gönüllüler Azerbaycan ordusunda hizmet etmek üzere kalmışlar orada gizlice mücadeleye devam etmişlerdir. Kafkas İslam Ordusunun mücadelesi Azerbaycan Türklüğünü yok olmaktan kurtarmış Azerbaycan topraklarını şehitlerinin kanı ile sulayarak vatan yapmıştır.

9. Hafta

1. Ders

Tarihte Kırım-Kafkasya Münasebetleri

Prof. Dr. Hakan Kırımlı

Hacettepe Üniversitesi

Hâkimiyet ve nüfuz sahası Kuban Nehri havzasındaki topraklara uzanan Kırım Hanlığı'nın, dolayısıyla Geray hânedânının, Kuzey Kafkasya ile, özellikle de Adıge (Çerkes) kabileleri ile öteden beri gayet yakın ilişkileri vardı. Kuban Nehri havalisinde Adıgelerin yaşadığı bölgelerin bir bölümü doğrudan Kırım Hanlığı topraklarına dahil olduktan başka, daha güneydeki ve doğudaki Adıge toplulukları ile de Kırım Hanlığı'nın bağlantısı hiç kopmamıştır. Kırım Hanlığı'nın mevcudiyeti boyunca sayısız Kafkasyalı hanlık idaresinde ve ordusunda aktif ve önemli roller aldıkları ve yerleştikleri gibi, Kırım Hanlığı'nın kurucu halklarından Kırım Tatar ve Nogay kabilelerinden pek çokları da Kafkasya'yla çok yakın ilişkide olmuştur. Dahası Geray hânedânının pek çok mensubu de vazife ile yahut kendi tercihleriyle Kafkasya'da yaşamışlardır. Bu hânedân mensuplarının, hanlar dâhil, çoğunluğunun annelerinin ve atalıklarının Kafkasyalı olduklarını hatırlamak gerekmektedir.

9. Hafta

2. Ders

İnguşetya'da Din, Siyaset ve Kimlik Meseleleri

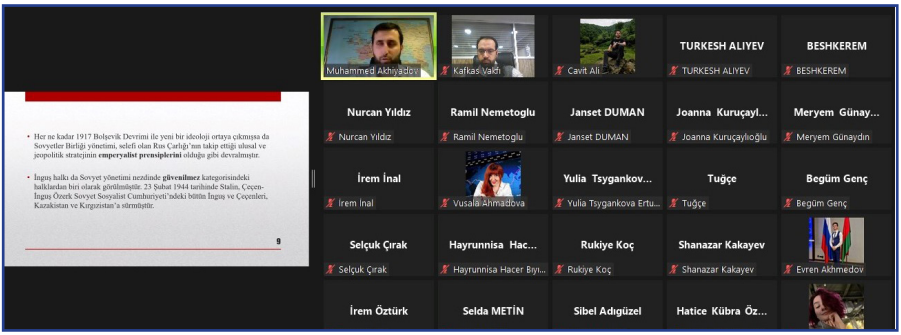
Muhammed Akhiyadov

İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)

Büyük Kafkas Sıradağları'nın kuzey eteklerinde yer alan İnguşetya'nın Kuzey Osetya, Çeçenistan ve Gürcistan ile ortak sınırları vardır. İnguşetya, ekonomik olarak Rusya'daki en az gelişmiş bölgelerden biridir. Bütçesinin %80'den fazlası Moskova'dan gelen para yardımından oluşan İnguşetya'nın Rusya GSYİH'sindeki payı sadece %0,04'tür. Doğum oranına göre Rusya'daki 85 federe birim arasında ikinci sırada bulunan İnguşetya, %26'lık işsizlik oranıyla da 85. sırada yer almaktadır.

4 Haziran 1992'de Çeçenistan ile olan birlikten ayrılarak Rusya Federasyonu'na bağlı özerk cumhuriyet statüsü kazanan İnguşetya, Rusya'nın en küçük federe birimidir. Aynı zamanda Rusya'nın en genç cumhuriyeti olan İnguşetya'nın nüfusu 500 000'dır. Nüfusunun %55'i şehirlerde, %45'i kırsal alanda yaşamaktadır. İnguşetya'nın diğer bir özelliği ise Rusya'nın en monoetnik cumhuriyetlerinden biri olmasıdır. Nüfusunun %94,1'i İnguşlardan oluşmaktadır.

10. Hafta

1. Ders

Kafkas Kültürü ve Temelleri

Mehdi Nüzhet Çetinabaş

Araştırmacı -Yazar

Günümüzde Karadenizden Hazara kadar uzanan havzada binlerce yıllık geçmişe dayanan, farklı toplumların karisimiyla oluşan adına Kafkas kültürü adı verilen bir yapı mevcuttur.

Sözlü kültüre dayalı,en güçlü yazılı anayasalara meydan okuyan bu kültür farklı özellikleriyle dünyanın ilgisini çekmiştir.

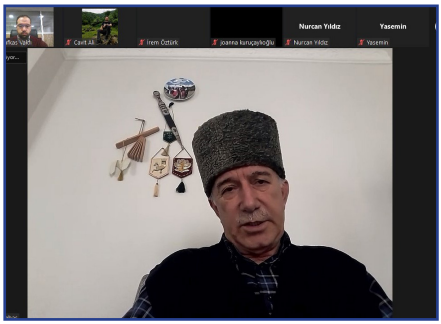
Avrupa genelde modernizmin ileri safhası olarak sunduğu sözde yenilikleri Kafkas Toplumu yüzlerce yıldır uygulaya gelmiştir.

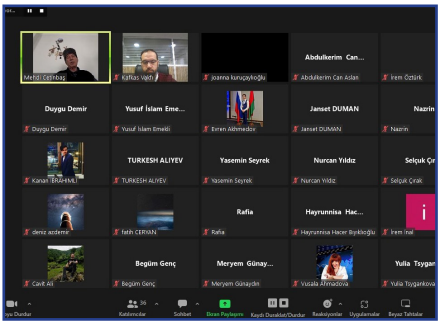
Mesela Kafkas Geleneğinin geçmişinde hapishane yoktur. Idam cezası asla yoktur. Cinayet işleyen insanlara çok büyük toplumsal yaptırımlar vardır. Idam edilmez ama, özgürlüğünü kaybetmek dahil çok ağır maddi yaptırımları vardır.

Günümüzde hala tam anlamıyla uygulanamayan kadın erkek eşitliği Kafkas Kültüründe yüzlerce yıl önce çözülmüş bir meseledir. Günümüzde kadınlar evlendikleri zaman kocalarının soy ismini alıyorlardı. Kadınlar evlendiklerinde kızlık soy isimlerini kullanmak için büyük mücadele vermişlerdir. KAFKAS geleneklerinde kadınlar yüzlerce yıldır evlendikten sonra bile babalarının soyu ile çağrılırlar. Çerkesler kadını tanıtırken filancanın karısı yerine, filan ailenin kızı olarak tanımlarlar.

Yine günümüzde hukukta gelinen bir süreç de arabulucu sürecidir. Bazı anlaşmazlıklarda mahkeme yerine arabulucuya müracaat sistemi Kafkasyada yüzlerce yıldır uygulaman bir sistemdir. Hatta Kafkas örfünde arabuluculuk sistemi neredeyse mahkemenin tam yerini almıştır.

Kafkasyada Khabze adı verilen bir nevi sözlü anayasa mevcuttur. Ingilizlerin geleneksel sözlü anayasaları Kafkasyada binlerce yıldır uygulanan bir sistemdir.

10. Hafta

2. Ders

Kafkasya'nın Geleceği

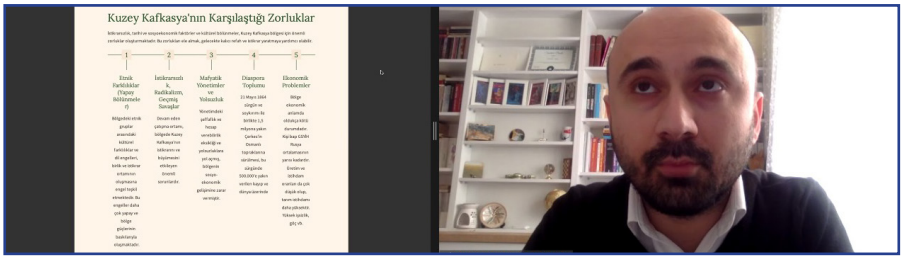
Ebubekir Kızık

Araştırmacı -Yazar

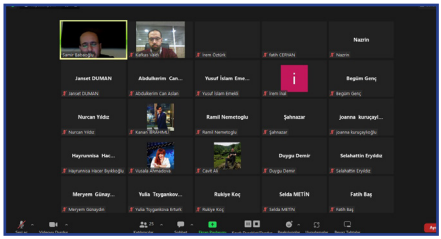
Kuzey Kafkasya etnik çeşitliliği, karmaşık tarihi ilişkileri, konumu ile ayrı bir öneme sahiptir. Kuzey Kafkasya'nın Geleceği oturumu ile bölgenin geleceği ile öngörüler ele alınırken, bölgenin karşı karşıya kaldığı zorluklar ve fırsatlar ele alınmıştır. Kafkasya'nın stratejik konumunun yaşayan halklar açısından çeşitli dezavantajları olmuştur. Çok parçalı etnik yapısı, etrafındaki gelişmiş imparatorluk ve devletlerin çıkar çatışmaları, çok uzun yıllara dayalı savaşların yaşanması bölgenin tarihsel dezavantajlarıdır. Günümüzde Rusya'nın bölgedeki hakimiyeti, gönül coğrafyası ile ilişki kurmasının önünde engel oluşturmaktadır.

Kuzey Kafkasya'da müreffeh bir gelecek inşa edilebilmesi için gönül coğrafyası ile etkin bir iletişim ve ilişki, iş birlikleri için daha fazla fırsat sağlamak, altyapı ağları oluşturmak, eğitim fırsatları geliştirmek, adil yönetim politikaları uygulamak ve barış ve istikrarı teşvik etmek gerekmektedir.

Bu noktada bölgenin bilinirliğinin arttırılması ve sorunlarının topluma aktarılabilmesi için entelektüellere ve bu bölgeden göç etmiş insanlara büyük bir görev düşmektedir. Bölgenin yaşadığı sorunların geçmişten bugüne topluma anlatılması, iş birliği imkanlarının ortaya konulması, Kafkasyalılık bilincinin topluma nakşedilebilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarına da bu çalışmaların gerçekleştirilmesi için imkanları sağlama noktasında ciddi bir görev düşmektedir. Bu aktörlerin etkin iş birliği, Kafkasya'nın geleceğinin bölge halkları yararına şekillenmesini sağlayacaktır.

10. Hafta

2. Ders

Kafkasya'nın Geleceği

Samir Babaoğlu

Türkiye kamuoyunda Kafkasya kavramı genel olarak Kuzey Kafkasya halkları ile özdeşleştiği için Güney Kafkasya kavramı akademik literatürde ve siyasi literatürde kullanılıyor. Güney Kafkasya'nın kavram olarak yaygın olmamasının iki önemli sebebi var:

1. Türkiye'de Kuzey Kafkasya halklarının yoğun olarak yaşaması ve diasporalarının, örgütlenmelerinin "Kafkas" ismiyle gündemde olması

2. Coğrafi olarak Güney Kafkasya'da yerleşen Azerbaycan'ın Türkiye'de dil, din, ırk olarak Gürcistan ve Ermenistan'dan farklı algılanması

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Kafkasya'da ortaya çıkan savaşlar ve etnik çatışmaların bir çoğu komünist yönetimin planlı sınır çizimleri ve nüfus planlamalırıyla ilgili patlak vermiş olsa da bazı sorunların tarihi Sovyetlerden öncesine kadar çıkıyor. Örneğin Oset-İnguş çatışmasının temelleri 1940'larda atılmış olsa da Karabağ sorunu Çarlık Rusyası'nın 19. Yüzyılın ortalarında Ermeni nüfusu Karabağ bölgesine taşımasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. SSCB'nin ve ardından mirasçısı Rusya'nın bu savaşları ve etnik çatışmaları önceden planlaması ileride küçük devletleri ve halkları kontrol etme amacı taşımıştır.

Bugün Güney Kafkasya'da Ermenistan'la Azerbaycan arasındaki Karabağ sorunu tam bitmiş sayılmasa da Azerbaycan'ın uygulamaları ve tavrı sorunun Azerbaycan lehine çözümlendiğine işaret ediyor. Güç göstergesi ve galip ülke sıfatıyla Azerbaycan'ın Güney Kafkasya'daki hamleleri Rusya ve İran'ın karşı çıkmasına sebep oluyor. Ukrayna- Rusya savaşı Rusya'nın Kafkasya'daki nüfuzunu zayıflatmış olsa da İran Zengezur koridorunu bahane ederek bölgede güçlenme niyetini ortaya koyuyor.

Aynı zamanda seçim sonuçları Ermenistan-Türkiye ilişkilerini de etkileyecektir. Erdoğan yönetiminin Ermenistan'la ilişkileri yavaş ama dengeli şekilde yürütmesi Ermenistan'daki ve Türkiye içindeki bazı muhalif kesimleri rahatsız etmiş durumda. Türkiye'de her hangi bir yönetim değişikliği Ermenistan'daki mevcut yönetimin de elini güçlendirecektir.

Ukrayna savaşı Kuzey Kafkasya'yı da şimdiden çok etkilemiş durumda. Ukrayna'da kaybedilen Rusyalı askerler içerisinde en fazla kaybın Dağıstan, Çeçenistan ve Kuzey Kafkasya'nın diğer bölgelerinden olması yerli nüfus içerisinde itirazlara sebep olmaktadır. Çeçenistan lideri Ramzan Kadırov'un Ukrayna savaşında Putin'i herkesten daha fazla destekleyen görüntüsü şimdilik anlaşılır bir durum olarak gözükse de savaşın seyri Kadırov'un da gelecek durumunu etkileyecektir.

KAFKASYA OKULU DERS PROGRAMI

1. HAFTA 04.02.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
1. Ders (13.30-14.10)	Kafkasya'ya Giriş	Prof. Dr. Abdullah Temizkan
2. Ders (14.10-14.50)	Kafkasya'ya Giriş	Prof. Dr. Abdullah Temizkan
3. Ders (15.10-15.50)	Türkiye'nin Kafkasya Politikası	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat
4. Ders (15.50-16.30)	Türkiye'nin Kafkasya Politikası	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat

2. HAFTA 25.02.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
5. Ders (13.30-14.10)	Kafkasya: Coğrafi, Etnik, Siyasi Yapı	Araştırmacı-Yazar Sadık Müfit Bilge
6. Ders (14.10-14.50)	Kafkasya: Coğrafi, Etnik, Siyasi Yapı	Araştırmacı-Yazar Sadık Müfit Bilge
7. Ders (15.10-15.50)	Kafkasya'da Bir Ülke: Gürcistan	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat
8. Ders (15.50-16.30)	Kafkasya'da Bir Ülke: Gürcistan	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat

3. HAFTA 04.03.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
9. Ders (13.30-14.10)	Azerbaycan-Ermenistan Çatışmasının Tarihi	Doç. Dr. Ramin Sadık
10. Ders (14.10-14.50)	Azerbaycan-Ermenistan Çatışmasının Tarihi	Doç. Dr. Ramin Sadık
11. Ders (15.10-15.50)	Çok Kültürcü Birlikten Asimilasyoncu Ulus Devlete: Rusya	Prof. Dr. Şener Aktürk
12. Ders (15.50-16.30)	Çok Kültürcü Birlikten Asimilasyoncu Ulus Devlete: Rusya	Prof. Dr. Şener Aktürk

4. HAFTA 11.03.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
13. Ders (13.30-14.10)	Kafkasya – İran İlişkileri	Dr. Kenan Aslanlı
14. Ders (14.10-14.50)	Kafkasya – İran İlişkileri	Dr. Kenan Aslanlı
15. Ders (15.10-15.50)	Geçmişin Yıkıntıları ile Geleceği İnşa Arasında Bir Ülke: Çeçenistan	Muhammed Akhiyadov İNSAMER Araştırmacısı
16. Ders (15.50-16.30)	Geçmişin Yıkıntıları ile Geleceği İnşa Arasında Bir Ülke: Çeçenistan	Muhammed Akhiyadov İNSAMER Araştırmacısı

5. HAFTA 18.03.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
17. Ders (13.30-14.10)	Kafkasya'nın İslamlaşması ve Müridizm	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Özsaray
18. Ders (14.10-14.50)	Kafkasya'nın İslamlaşması ve Müridizm	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Özsaray
19. Ders (15.10-15.50)	Çerkes Toplumlunda Sosyal Yapı ve Değişme	Prof. Dr. Fethi Güngör
20. Ders (15.50-16.30)	Çerkes Toplumlunda Sosyal Yapı ve Değişme	Prof. Dr. Fethi Güngör

6. HAFTA 25.03.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
21. Ders (13.30-14.10)	Kafkasya İstiklal Mücadeleleri ve Etkileri	Araştırmacı-Yazar Mehdi Nüzhet Çetinbaş
22. Ders (14.10-14.50)	Kafkasya İstiklal Mücadeleleri ve Etkileri	Araştırmacı-Yazar Mehdi Nüzhet Çetinbaş
23. Ders (15.10-15.50)	İhtilaller ve Dünya Savaşları Döneminde Şimali Kafkasya ve Siyasi Muhacereti	Araştırmacı-Yazar Cem Kumuk
24. Ders (15.50-16.30)	İhtilaller ve Dünya Savaşları Döneminde Şimali Kafkasya ve Siyasi Muhacereti	Araştırmacı-Yazar Cem Kumuk

7. HAFTA 01.04.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
25. Ders (13.30-14.10)	Karadeniz Jeopolitiğ	Doç. Dr. Uğur Yasin Asal
26. Ders (14.10-14.50)	Karadeniz Jeopolitiğ	Doç. Dr. Uğur Yasin Asal
27. Ders (15.10-15.50)	Rusya'nın Kafkasya Politikası	Prof. Dr. Mitat Çelikpala
28. Ders (15.50-16.30)	Rusya'nın Kafkasya Politikası	Prof. Dr. Mitat Çelikpala

8. HAFTA 08.04.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
29. Ders (13.30-14.10)	Kafkas Savaşı ve Sürgün	Dr. Öğr. Üyesi Murat Topçu-Papşu
30. Ders (14.10-14.50)	Kafkas Savaşı ve Sürgün	Dr. Öğr. Üyesi Murat Topçu-Papşu
31. Ders (15.10-15.50)	Kafkas İslam Ordusu ve Azerbaycan'ın Kuruluşu	Prof. Dr. Halil Bal
32. Ders (15.50-16.30)	Kafkas İslam Ordusu ve Azerbaycan'ın Kuruluşu	Prof. Dr. Halil Bal

9. HAFTA 15.04.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
33. Ders (13.30-14.10)	Tarihte Kırım-Kafkasya Münasebetleri	Prof. Dr. Hakan Kırımlı
34. Ders (14.10-14.50)	Tarihte Kırım-Kafkasya Münasebetleri	Prof. Dr. Hakan Kırımlı
35. Ders (15.10-15.50)	İnguşetya›da Din, Siyaset ve Kimlik Meseleleri	Muhammed Akhiyadov İNSAMER Araştırmacısı
36. Ders (15.50-16.30)	İnguşetya›da Din, Siyaset ve Kimlik Meseleleri	Muhammed Akhiyadov İNSAMER Araştırmacısı

10. HAFTA 29.04.2023

DERS VE SAATİ	DERSİN ADI	DERSİ VEREN
37. Ders (13.30-14.10)	Kafkasya Kültürü ve Temelleri	Araştırmacı Yazar Mehdi Nüzhet Çetinbaş
38. Ders (14.10-14.50)	Kafkasya Kültürü ve Temelleri	Araştırmacı Yazar Mehdi Nüzhet Çetinbaş
39. Ders (15.10-15.50)	Kuzey Kafkasya'nın Geleceği	Gazeteci-Yazar Samir Babaoğlu
40. Ders (15.50-16.30)	Kuzey Kafkasya'nın Geleceği	Ebubekir Kızık